

Sosiaalipedagogisten suhteiden ulottuvuuksia vertailevasta näkökulmasta

Professori Claire Cameron

(vapaasti suomennettuna)

1

Miksi keskittyä suhteisiin käytännössä

- Huolenpito/sijaishuoltojärjestelmän epäonnistuminen sellaisten vakaiden suhteiden uudelleenluomisessa tai kompensoimisessa, jollaiset suurimmalla osalla lapsista on vanhempiinsa, on yksi sen vakavimmista ja pitkäaikaisimmista puutteista. Jopa silloin, kun kaikki puitteet ja rakenteet ovat kunnossa, suhteiden laatu määrittää sen, kokeeko sijaishuollossa elävä lapsi tulevansa hoidetuksi/hoivatuksi päivittäin.
(Parlamentin alahuone 2009: 27)

2

Jotain menossa pahasti pieleen

- Suhteiden muodostaminen lapsiin ja perheisiin heidän ymmärtämisekseen ja auttamisekseen on keskeistä mutta tämä on hämärtynyt
- Tapausten hallinnoiminen kaavioilla horjuttaa jatkuvuuteen perustuvien suhteiden tärkeyttä
- Lasten tarpeiden ja oikeuksien jatkuviin suhteisiin "pitäisi olla käytäntöjen ytimessä, heillä täytyisi olla ääni ja heitä tulisi kuunnella"
- Liian paljon työntekijöiden vaihtumisia, liian paljon ammattilaisia mukana...
- Eileen Munro (2011) *The Munro Review of Child Protection: Final Report*

3

Neljään artikkeliin perustuen

- Cameron, C. (2013) Cross-national understandings of the purpose of professional – child relationships: towards a social pedagogical approach, *International Journal of Social Pedagogy*
- Cameron, C., Reimer, D. and Smith, M. (2015) Towards a theory of upbringing in foster care in Europe, *European Journal of Social Work*,
- Cameron, C. (forthcoming) Risk and reciprocity in residential care: some problems with a universal norm, in M. Torronen, et al., (eds) *Reciprocal Relationships and Wellbeing: Implications for Social Work and Social Policy*,
- Smith, M., Cameron, C. and Reimer, D. (accepted for special issue) From Attachment to Recognition for looked after children, *British Journal of Social Work*

4

Aineisto – suhteet-tutkimus

- Tanska, Flanders (Belgian hollanninkielinen osa), Saksa, (Englanti)
- Tausta-maaraportit
- Maiden sisällä haastattelut, joissa päättäjien (n = 8), tutkijoiden (9), koulutuksen (5), käytännön työn (10) ja ammattiliittojen (5) edustajia
- Kuusi sellaisten sosiaalipedagogien haastattelua, jotka ovat aiemmin työskennelleet sijaishuollossa Englannissa
- Yhteensä = 43 (29 haastattelua)

5

Aineisto – kasvatustutkimus-artikkeli

- 11 eurooppalaisen asiantuntijan sijaishuollon ja kasvatuksen profiilit
 - sijaisperheiden asema suhteessa muihin lasten sijaishuollon sijoituspaikkoihin, tutkimuksen tilanne ja mitä kysymyksiä jäi käsiteltäväksi
 - Kasvatuksen määritelmät sekä yleensä että sijaishuollossa olevien ja erityisesti sijaisperheessä elävien lasten kohdalla
- Dialogi "Centre for Understanding Social Pedagogy":n tuella, IOE (Institute of Education)

6

Kiintymyssuhdeteoria hallitseva

- 1946 sijaishuolto perheissä ensisijaiseksi; 1951 "lämmin intiimi jatkuva suhde" oleellinen peruuttamattomien mielenterveydellisten seurausten välttämiseksi
- 2017: monenlaiset ohjelmat, terapiat ja aivotutkimus tukevat kiintymyssuhdetta
- Suuri osa turvattomasti kiinnittyneitä
- Vauvojen monet kiintymyssuhteet
- Ei heijasta lasten elämien monimutkaisuutta
- Ei välttämättä avuksi isommille lapsille/nuorille

7

Kokemuksia ja tuloksia sijaishuollossa elävien lasten osalta

- 100 000 lasta (in and out of care over year)
- Perhesijoitusten mediaanipituus 152 päivää
- Jäävät kouluosuorituksissa jälkeen jo varhain; 16-vuotiaana yhdellä kuudesosalla (15 %) on "hyvä" kouluarvosanat (viitannee päättötodistukseen)
- Noin kuusi prosenttia sijaishuollossa eläneistä menee yliopistoon verrattuna yli 45 prosenttiin kaikista nuorista kansallisessa vertailussa
- Mutta
- Noin 80 % lapsista sanoo, että sijaishuollossa eläminen oli parantanut heidän elämäänsä
- Alhainen hyvinvointi noin 14 prosentilla, erityisesti tytöillä

8

Mitä sijaishuollossa elävät lapset sanovat hoidostaan

- Luottamussuhteet erityisen tärkeitä – luotettavuus, hellyys/läheisyys, avaintekijä
- Tietoa lapsuudenperheistä, tulevaisuudensuunnitelmia
- Sijoituspaikkoja, joissa tuntevat itsensä tervetulleiksi ja kokevat kuuluvansa
- Kohdellaan samalla tavalla kuin muita lapsia kotona ja koulussa, ei erotella, mahdollisuus tarttua tilaisuuksiin ja mahdollisuuksiin
- Ystäviä, jotka voi pitää
- Opettajia, joille voi puhua ja jotka rohkaisevat ja kehuvat
- Yksilöllisyyden ja ainutlaatuisuuden kunnioittaminen

9

Suhteen neljä tarkoitusta

- Taitojen kehittäminen
- Eettinen kohtaaminen
- Emansipaatio/vapautuminen
- Tiedon saaminen ja toimintaan tarttuminen

10

Taitojen kehittäminen

- Nuoren ihmisen nähdään tarvitsevan uusia taitoja voidakseen osallistua yhteiskunnassa
- Ammatillaisen neuvoja, malleja, jakaa elämismaailman
- 14-vuotias sijoitettuna yksin viiden kasvattajan/pedagogin kanssa:
- “He aloittivat alusta, opettaen hänelle, kuinka nousta ylös aamulla, peseytyä, järjestää huone... Ja he kävivät hänen kanssaan kaikki kamppailut, mutta he olivat aidosti kiinnostuneita hänestä... Noin yhden vuoden kuluttua hän alkoi luottaa heihin”

11

Eettinen kohtaaminen

- Ilman salattuja tarkoituksia
- “Ihmisarvon ymmärryksen työstämistä.. Tämä on tosi laaja asia mutta todella tärkeä... Se ei ole käyttäytymisen muuttamista... [Me] emme ole behavioristeja tai keskity sääntöihin. Me keskitymme ympäristöihin/tilanteisiin ja sellaisten paikkojen luomiseen, joihin ihmiset voivat tulla refleктоimaan ja tekemään asioita yhdessä”
- “Sinä asetut suhteeseen. Muuta et voi määritellä ennalta. Jos strukturoit/organisoi tai määrittelet ennalta, suhteesta tulee välineellinen”

12

Emansipaation/vapautumisen väline

- Antaa mahdollisuuksia, luoda hyviä olosuhteita/puitteita
- "Antaa lapselle ote omaan elämäänsä niin, että hän voi kehittyä ja mennä eteenpäin"
- Työskennellä nuorten autonomian edistämiseksi
- Osallistumista yhteiskunnan rakenteissa – ja jokapäiväisessä elämässä

13

Tiedon saaminen ja toimintaan tarttuminen

- Muutoksen aikaansaaminen
- "On tärkeää, että hän kertoo minulle, jotta voin ymmärtää"
- Luottamus yhteen tärkeään aikuiseen
- "Jos sinulla on suhde, he haluavat viettää aikaa kanssasi"

14

Hyvä suhde

- Luottamus – jos he eivät luota sinuun, et voi tehdä juuri mitään
- Luottamuksen ehdot
 - Aito kiinnostus, vastavuoroisuus
 - Luotettavuus ja jatkuvuus
 - Toimiminen nuoren puolesta
- Tulkitseminen ja ammatillisen roolin käyttäminen – läheisyyden ja etäisyyden neuvottelemine

15

Luottamus – mitä se on?

- Kykyjen/osaamisen kunnioittamista
- Toinen toisensa osaamiseen uskomista: että he tietävät, mitä ovat tekemässä
- Uskon hyppy
- Sitoutumista, vastavuoroisuutta, autonomian tunnetta jokapäiväisissä työskentelysuhteissa

16

Suhteiden muodostaminen ja ylläpitäminen

- Nykyisyyteen ja tulevaisuuteen suuntautuminen: ennustettavuus
- Perustuu toimintaan ja konkreettisiin lapselle tärkeisiin asioihin: asiantuntijuus
- Työtä oman persoonan kanssa: reflektiivinen, analyttinen osaaminen ja tietoisuus rajoista
- *Organisoimisosaaminen (?)* luotettavuuden edistämiseksi, ja jos tarpeen, oppiminen onnekaista sattumista

17

Riskidiskurssi suhteiden riskinä

- Kirjoitetut riskiarviot ovat byrokraattisia
 - “joskus [nuoret] pyytävät asioita kuten päästä vapaa-ajan toimintakeskukseen viikonloppuna, täysin tavallisia asioita, ja heidän täytyy odottaa, kun hoidat paperityöt”
- Riskien välttämällä/pelolla on pedagogisia seurauksia
 - “Minä tiedän riskit, on ne kirjoitettu ylös tai ei”
 - “tulenteko telttaillessa ei usein ole mahdollista. Minä tein kerran ja se oli turvallista”
 - “lapset tarvitsevat oikeuden saada tehdä riskialttiita päätöksiä. Anna heidän satuttaa jalkansa ja kaatua. Jos emme anna heidän pelätä, he pelkäävät tulevaisuudessa, kun elävät omillaan, ja se ei ole reilua heitä kohtaan.”

18

Riski ja kosketus

- Fyysinen kosketus hyvän olon ja turvallisuuden lähteenä
 - “kosketuksen erityisyys on siinä, että se tavoittaa asioita, joita ei voi ilmaista sanoilla; jos pyydät halausta tilanteessa, jossa on ristiriita tai surua eikä ole sanoja, joilla saada tilanne hyväksi. Halaaminen tai istuminen lähekkäin on todella avuksi ja tärkeää.”
- Hieronnan terapeuttinen potentiaali
 - Meillä oli poika, jonka oli vaikea rauhoittua nukkumaanmenoaikaan. Hän ensin katseli minua hieromassa ja pyysi sitten, jos voisi saada niska- ja hartiahieronnan. Minä pyysin häntä käymään suihkussa ja laittamaan päälle puhtaat vaatteet, mikä oli usein kiistan aihe. Hän katsoi TV:tä, kun hieroin häntä. Saatoin tuntea jännityksen hänen hartioissaan helpottavan.
- Mutta vastoin sääntöjä... pelko syytteistä henkilökuntaa vastaan. Riski on kielteinen ja puolustelevalta käsite ja pitää harvoin sisällään oppimisen mahdollisuuksia

19

(Koti)kasvatus – Mollenhauer

- Ei-ohjaava kasvatuksellinen tehtävä, jota toteuttavat vanhemmat tai muut
- Heikosti määritelty sijaishuollossa elävien lasten osalta
- Mollenhauer: “tapahtuu kaikkialla ... universaali kokemus”
 - Sijaisvanhemmat
 - jokapäiväisen elämän asiantuntijoina
 - refleksiiviset valmiudet
 - yhdessä oleminen
- Neuvoteltu (koti)kasvatus?

20

Tunnustus – Honneth

- Vastavuoroisuus muiden kanssa
- Tapa, jolla ihminen (itse) kehittyy suhteessa toisiin
- Moniulotteinen, vuorovaikutuksellinen, vastavuoroinen, tuotetaan konflikteissa
- Kolme ulottuvuutta
 - Rakkaus – molemminpuolinen tuki, jakaminen, lämpö, itsensä tarjoaminen/avaaminen muille
 - Oikeudet – kansalaisuus
 - Solidaarisuus – jaettujen arvojen muodostamat siteet, vahvistaa itsekunnioitusta ja kykyä

21

Kuuluminen

- Olennaista kehitykselle/inhimillinen tarve
- Ristiriitaisuutta sijaishuollossa elävien lasten kohtelussa
- Yksilöllistetty kuulumisen “tunteena”

Lisäksi ...

- Sosiaalinen ja rakenteellinen kuuluminen –
 - Aktiivinen inklusio
 - Aktiivinen tuki sijaisvanhemmille/asiantuntijoille jokapäiväisessä elämässä

22

Lähteet

Cameron, C. (2013) Cross-national understandings of the purpose of professional – child relationships: towards a social pedagogical approach, *International Journal of Social Pedagogy* 2, 1, <http://www.internationaljournalofsocialpedagogy.com/index.php?journal=ijsp>, ISSN 2051-5804

Cameron, C., Reimer, D. and Smith, M. (2015) Towards a theory of upbringing in foster care in Europe, *European Journal of Social Work*, DOI: 10.1080/13691457.2015.1030360

Cameron, C. (forthcoming) Risk and reciprocity in residential care: some problems with a universal norm, in M. Torronen, et al., (eds) *Reciprocal Relationships and Wellbeing: Implications for Social Work and Social Policy*, Routledge

Smith, M., Cameron, C. and Reimer, D. (accepted for special issue) From Attachment to Recognition for looked after children, *British Journal of Social Work*

Wood, M & Selwyn, J, 2017, 'Looked after children and young people's views on what matters to their subjective well-being'. *Adoption and Fostering*, vol 41., pp. 20-34

Selwyn, J. (2015) Coram review of Children and Young People's Views on Being in Care A Literature Review, Hadley Centre, Bristol
<http://www.coramvoice.org.uk/sites/default/files/Children's%20views%20lit%20review%20FINAL.pdf>

23